

NORDBI

Aktuellt

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden.

Nr 1 2020

Innehåll:

Redaktionsruta och stambok	2
Ingvars 30 år i projektet	3-6
Nordbikonferensen	7-14
Nya styrelseledamöter	15
Jämtlandsbina	16-17

Nu laddar vi i Dalsland	17-18
Mörka, bruna eller svarta	19-20
Rapport från Nordens Ark	21-22
Forskning om blommor och bin	23
En hyllning till Hilding	24

www.nordbi.se

REDAKTÖRENS RUTA

Tidningen ges ut av Föreningen NordBi med 2 nummer per år. Föreningen NordBi driver Projekt NordBi. Styrelse vald 2020-2022:

Ordförande: Robert Svensson, Sätervägen Torstorp, 614 92 SÖDERKÖPING 076-1357600 E-post: saturdaykid@hotmail.com, vice ordförande: Sven Nordström, Sveavägen 36 A, 853 56 SUNDSVALL 073-2748025 E-post: svennordstrom00@gmail.com, kassör: Olle Nygren, Berguddsvägen 14, 918 03 HOLMÖN 070-6636706, E-post: olle@damina.se, sekreterare: Ann-Charlotte Berntsson, Tveten 5, 457 43 FJÄLLBACKA 070-2618174, E-post: anncharlotteberntsson@nordensark.se, Natuschka Lee, Marmorvägen 12, 907 42 UMEÅ 070-3751213, E-post: natuschka.lee@umu.se, Carl-Ove Bertilsson, Torvalla By 325, 831 92 ÖSTERSUND 070-6704606, E-post: carlove.bertilsson@gmail.com, Steffen Neumann, Vejejaur 2, 938 92 MELLANSTRÖM 070-2440840, E-post: steffen.neumanngrano@gmx.de

Valberedning: Jonas Svartkrut, Stripavägen 17, 711 78 GULDSMEDSHYTTAN 070-514 80 32 och Ingvar Arvidsson (för kontaktuppgifter se nedan).

Revisorer: Åke Jonsson och Per Ruth.

Projektledare: Sven Nordström. Redaktör: Robert Svensson.

Extra resurspersoner: Ingvar Arvidsson, Ängemyrsgatan 5, 666 31 BENGTSFORS, 0531-61398, 32178, 070-6839517, E-post: ingvar.arvidsson@telia.com och Per Ruth, Mellanbågen 14, 907 38 UMEÅ, 090-770825, E-post: per.ruth@sofiehjem.ac

Redaktionen tar tacksamt emot synpunkter på innehållet och förslag till artiklar till kommande nummer.

Medlemsavgiften är 200 kr, vilket innefattar 2 nummer av NordBi-Aktuellt. För utrikes medlemmar 250 kr per år.

Obs! Skriv alltid in ditt namn på inbetalningsavin! Medlemsavgiften för 2020 hoppas vi du betalar så snart som möjligt. Du är viktig för vårt projekt!

Medlemsavgiften för 2020 sätter du in på bankgiro 5698-7548. Tack för snabb betalning!

IBAN: SE23 8000 0823 4798 3199 3622, BIC: SWEDSESS

Du kan också swisha till 123 374 9009

Detta nummer går ut till ca 600 adresser. Välkomna alla nya medlemmar! Värva gärna fler medlemmar till föreningen!

Både stora och små **gåvor** till projektet är välkomna. Vi bugar och tackar alla generösa givare! Tack! Gör nordbiprojektet känt genom att sätta vår fina **dekal** på honungsburken (då kan du lätt höja priset). En karta med 24 märken kostar 25 kr. Vi har också tryckt upp en större version av dekalen med diametern 15 cm, att sättas på bilen, vid bigården och andra ställen där den syns bra. Den kostar 25 kr/st och kan köpas hos Per Ruth eller Ingvar Arvidsson.

NordBi-Aktuellt erhåller ekonomiskt stöd för utgivningen av **EU-medel från Jordbruksverket (Landsbygdsprogrammet). Från Nationella Honungsprogrammet erhåller projektet stöd till avelsverksamheten.**

Besök vår hemsida: www.nordbi.se Ansvarig webbredaktör: Hanne Uddling (se ovan).

Hemsidan är uppdaterad och kommer att kompletteras efterhand.

Omslagsbilden: Före detta ordföranden och projektledaren Ingvar Arvidsson avtackas på nordbikonferensen i Ånge, mars 2020. Foto: Robert Svensson

Varje år sammanställer vi en stambok på de odlingar som gjorts inom projektet. Dessa redovisas i en stambok där man kan se härstamningen tre generationer bakåt. Tidigare redovisades stamboken i NordBi-aktuells nr 1 varje år. Men det visade sig att den tog alltför mycket plats som vi ville använda för annat i tidningen. Nu kan du hitta stamboken på vår hemsida nordbi.se. Alla ni som odlar drottningar: Odlar alltid på vingmätta och bedömda drottningar. Skicka sedan in registerkort till ingvar.arvidsson@telia.com när säsongen är över.

Broschyren Det nordiska biet – ett bra bi för Sverige har redigerats och nytryckts. De ex som finns med detta nummer vill vi att ni sprider till andra biodlare och gärna beställer fler hos Ingvar Arvidsson. Ni kan också beställa dekaler – små för honungsburken och stora för t ex bilen. Hos Ingvar eller Per Ruth. De gåvor vi fick in till Ragnar Zetterbergs minne har vi lovat att använda för att sprida kunskap om det nordiska biet och vårt arbete i Projekt NordBi. Här har vi alla en uppgift – en stimulerande uppgift!

Tog tjänstledigt för att rädda det nordiska biet

Han föddes 1940 och växte upp på en bondgård i skånska Gånarp utanför Ängelholm. Efter att ha utbildat sig till såväl flygare och arbetat som lärare i många år blev Ingvar Arvidsson till slut det nordiska biets främste försvarare. Något han nu har ägnat sig åt sedan 30 år tillbaka.

Vi möts sista helgen i mars vid hans torp utanför Bengtsfors i Dalsland. Natten mellan fredag och lördag är kall med minusgrader, men elden i såväl vedspis som kamin sprider en skön värme i stugan.

Som äldst av sju syskon fick han lära sig att köra häst, traktor, att mjölka kor och allt annat som hör livet till på en bondgård.

- Jag tänkte bli bonde själv och var lantbrukselev på Weibulls, säger Ingvar, men berättar lite senare att det var en folkhögskolekurs i Munka-Ljungby som blev avgörande för hans liv.
- Den fick mig att växa som människa och jag har fortfarande vänner från den tiden. Vi bodde på skolan och där hände det mycket på kvällarna. Vi spelade teater och det var dans och mycket annat.

Ingvar har också hunnit med att utbilda sig till flygare vid flygskolan på Ljungbyhed med allt vad det innebar med avancerad flygning med looping, roll och spinn.

- Men det där med flyget var väl att man var ung och stollig och att man inte riktigt visste vad man skulle bli.

I Kalmar utbildade han sig sedan till folkskollärare och arbetade som det i ett år innan han 1968 med fru och barn flyttade till Bengtsfors där han fortsatte med läraryrket i 22 år.

Ingvar Arvidsson var naturintresserad redan i unga år och gjorde under sin tid i Kalmar många utflykter till Öland, där han lärde sig mycket om floran och fågellivet.

När han kom till Bengtsfors engagerade han sig i naturvården och 1970 var han med och bildade en lokalförening av Naturskyddsföreningen.

- Vi upptäckte allvarlig sjöförurning här och bildade en grupp tillsammans med sportfiskarna som blev mycket aktiv. Vi jobbade hårt som tusan, säger Ingvar och berättar att man upptäckte att det i många sjöar inte fanns några abborrar som var under fyra år.

Gruppen började mäta ph-värden och man gjorde undersökningar i 1700 sjöar. Man träffade den dåvarande miljöministern, skapade en utställning som visades för allmänheten och politiker och man spred kunskap på andra sätt.

Ingvar har bland mycket annat också hunnit med att engagera sig för pilgrimsfalken och den vitryggiga hackspetten. Två hotade fågelarter som det startats räddningsprojekt för. Ingvar hade också en granne som han umgicks med som hade startat biodling.

- 1979 ringde han och sa att nu är det två bisamhällen här som är till salu. Då köpte jag dom, men det var inga snälla bin. Vi blev svullna, berättar Ingvar om sina första erfarenheter som nybliven biodlare.

Han bestämde sig för att något måste göras åt saken. Grannen hade pratat om hur snälla de nordiska bina var innan folk började ta hit de italienska bina. På så sätt väcktes Ingvars intresse för det nordiska biet. Han köpte några nordiska drottningar, men det visade sig att de inte var några rena nordiska bin. Han fick veta att det startats en parningsstation på Lurö i Vänern. Han odlade då drottningar på det som han menar var ett bedrägligt material och började hjälpa till på Lurö.

- Många intresserade sig för den nya parningsstationen. Nu skulle det nordiska biet räddas. Problemet var att bina inte blev bättre. 1989 funderade vi på vad vi skulle göra och jag presenterade sedan en räddningsplan för Kurt Graaf som var sekreterare i Statens genbanksnämnd på Lantbruksstyrelsen.

Idén mottogs positivt. Kurt Graaf undrade om Ingvar skulle kunna ta ansvar för ett sådant projekt och genom kontakt med WWF och Nils Dahlbeck ordnade det sig med finansieringen. I mars 1990 tog så Ingvar tjänstledigt från sitt lärarjobb för att inleda arbetet med Projekt NordBi.

- Jag tänkte att jag skulle kunna komma tillbaka till skolan, men det blev ju inte så. Hade inte jag sagt ja till det här hade det inte blivit något. Hur det då hade gått för det nordiska biet är ju frågan. Då hade det nog inte funnits något nordiskt bi i Sverige, konstaterar Ingvar nu 30 år senare.

Bland det första Ingvar gjorde som projektledare var att skicka ut ett brev till Sveriges alla biodlingsföreningar med en förfrågan om det fanns medlemmar som ansåg sig ha nordiska bin och om så var fallet en uppmaning om att bin då skulle skickas in för analys.

- Det kom in massor av prover och jag satt och monterade bivingar i diaramar för att mäta värdena. Sommaren 1990 hade vi sedan kunskap om var de nordiska bina fanns och då bildade vi en ledningsgrupp. Jag var organisatör och vi tog in den bästa kompetens vi kunde hitta, säger Ingvar och berättar att några av de som var med från början var Karl Drakenberg, Per Ruth, Josef Stark, Ulf Gröön och Ingvar Pettersson.

Projektet var således igång och man jobbade med det rena material man hade och dessutom fann man nytt material hela tiden under de första åren fram till 1995, som tillfördes genbanken. Parningsverksamheten bedrevs på Lurö och på parningsplatserna i Jämtland och i Västerbotten och Ingvar Pettersson inseminerade. För att hålla ihop projektet hölls den första nordbikonferensen redan 1991 och det första numret av NordBi-Aktuellt kom 1992 i syfte att hålla kontakten med alla nordbiodlare i landet, så att alla skulle veta vad som hände i projektet.

- Sedan var det bara att rulla på, säger Ingvar och skrattar.

Ingvar Arvidsson berättar att det under arbetets gång funnits de som ifrågasatt att det verkligen var rena nordiska bin man hade och menade att det var för sent att rädda det och att det skulle ha gjorts för 20 år sedan. Samtidigt fanns det många som hejade på och sa att det var viktigt och önskade lycka till. MitochondrialDNA-tester gjordes för att säkerställa att materialet var från rena nordiska bin, vilket det var och enligt Ingvar innebar en trygghet att veta.

Samarbetet mellan de nordiska länderna var också viktigt. Material från Läsö i Danmark, Flekkefjord i Norge och något litet material även från Finland hittades, men det huvudsakliga materialet kommer från Sverige.

Som en sammanfattning av projektets 30-åriga historia nämner Ingvar bland annat, att tack vare ett samarbete mellan engagerade biodlare över landet lyckades man bilda ett sammansvetsat gäng som drar åt samma håll, med samma mål och som känner till det nordiska biets kvaliteter.

- Det fanns en bild av att det nordiska biet var aggressivt. Vi hade en tro på att det inte var så. Vi trodde på biet och att det var konkurrenskraftigt. När vi visar det nordiska biet blir ju många biodlare helt förbluffade över hur bra temperament det har.

Ingvar poängterar också att det nordiska biet även gällande honungsskörd är konkurrenskraftigt jämfört med importerade biraser. Han räknar även upp egenskaper som att det klarar vintrarna bra med låg foderförbrukning, lång yngelfri period, vilket är bra med tanke på varroakvalstret samt att det är ett långlivat bi väl anpassat till låga temperaturer och den inhemska floran.

Ingvar som i samband med den senaste nordbikonferensen med tillhörande årsmöte valt att avgå som ordförande och projektledare kommer givetvis att fortsätta med det viktiga arbetet för föreningen och projektet och känner sig inte särskilt orolig för det nordiska biets framtid.

- Jag ser det nordiska biets framtid som ganska ljus, men det gäller att inte släppa taget, för allt vi har uppnått kan då gå förlorat. Vi har ett bi som vi är stolta över. Renparningsområdena har blivit fler och de växer både i antal och i storlek. Vad vi håller på med är en långsiktigt hållbar biodling som ska vara långsiktigt hållbar i hundratals år. Vi ska fortsätta att slå vakt om det nordiska biet och dess kvaliteter och sprida det till fler biodlare i landet, säger Ingvar och berättar att han aldrig ångrat sitt drastiska beslut att lämna skolvärlden för något helt annat.

Det blev en solig och fin lördagsmorgon därute vid torpet och fram på förmiddagen blev det så pass varmt att bina i trädgården började ge sig ut för att samla in lite av vårens pollen. En ny bisäsong är i antågande och projektet lever vidare.

Text och foto: Robert Svensson

Minnesanteckningar

Nordbikonferens Hotell Mittlandia, Ånge 7-8 mars 2020

Dag 1

Konferensen öppnas. Välkommen! Presentationer.

Ingvar hälsar alla välkomna och konstaterar att vi även denna gång är över 40 deltagare. Han berättar vidare att det är 30-års-jubileum för Nordbi-projektet. Osäkert är om det kommer några norrmän eftersom de har årsmöte denna helg. Ingvar hälsar särskilt välkomna till våra finska vänner och de sju deltagare som är med för första gången.

Gunnar Jonsson: Verksamheten i Norrbotten och i renparningsområdet Vitådalen i Råneå, samt i övriga Norrbotten.

Gunnar håller till i Vitådalen, vidare finns områden med nordbin kring Arvidsjaur, Piteå och Kalix.

Mats Furtenback rapporterade från Älvsbyn/Arvidsjaur. De är ca 50 biodlare med ca 80 procent nordbin. Vingmätning av 4 friparade drottningar visade 86-96 procent renrasighet.

Piteå har efterfrågan på Nordbin.

Kalix har stor efterfrågan på Nordbin.

Luleå-Boden har Krainerbin och blandrasbin

Vitådalen har 8 biodlare med 80-90 samhällen. De får goda skördar och har bra förutsättningar med snälla bin.

Planer för 2020: Hålla föreläsningar, hoppas att varroa inte kommer, försöka undvika svärmar, funderar på sorthonung, ordna bivandringar med besökare och drottningodlarkurs, göra avläggare och odla egna drottningar och få mycket honung.

Karl Drakenberg: Jämtlandsbina – indianer eller svarta?

Bina har svårt att överleva i Jämtland. På 1600-talet skickade Axel Oxenstierna upp fogdar för att se om jämtar kunde beskattas. Man konstaterade att det fanns förutsättningar för biodling i Storsjöbygden. På 1730-talet beställde Överstelöjtnant Svinhufvud bistockar till sitt ställe på Frösön. Sommaren 1731 kom nordiska bi till Rödön. Sen är det ganska tyst om bin i Jämtland. Ingen fast bistam fanns i Jämtland förrän på 1890-talet. Då finns dokumenterat i skrifterna att det fanns en fast bistam i Hamnerdalsområdet. Det bör således ha funnit en fast bistam tidigare i Storsjöbygden. Järnvägen kom 1880 och det borde ha funnits en stam före dess men inte på 1850-talet. Troligtvis transporterade med häst och släde från Sundsvallstrakten. På 1950-talet fanns ingen inblandning av andra raser enligt Hammarstedt, en stor biodlare under 50-80-talet. På 1960-talet var det en bireddskapshandlare som kom med amerikanska drottningar. Där dessa etablerades kallades indianområden. Nestorn bland biodlare i Jämtland, Börje Enerup, lyckades med drottningodling av mörka bin och kunde sprida dessa till bl a Hamnerdal. En Buckfast-odlare kom till Åre ett tag och en Krainer-odlare i Strömsund ett tag. Jämtlandsbina där man främst har friparning har kvar spår av de gula som kom på 1960-talet. De är dock snälla och produktiva.

Alf Andersson: Härjedalen är det första landskapet i Sverige med enbart nordiska bin. Hur ser framtiden ut?

Det går sakta framåt. Man håller kursen. Fortfarande bara nordiska bin. Vissa biodlare har beställt drottningar utifrån bl a från Jämtland. En tyska kom med främmande bin och det blev ett rättsfall av detta.

Kjell Gustavsson: Planer i Bohuslän

Han startade på 70-talet med gula bin och efter många år upptäckte han de fina snälla mörka bin som fanns. Så han fortsatte med dessa snälla bin och det visade sig att de var fina nordiska. De är ett gäng som har nordiska och odlar i ett område innanför Orust. Nu är det många som vill fortsätta med dessa även om det finns många som har gula som sina favoriter. I södra delen av Orust finns också ett område med nordiska bin. På Kärringön har man också börjat sätta ut samhällen. Man håller på att göra Kärringön till ett nordbireservat.

Lassi Kauko: Hur fungerade avelsarbetet utan Aimo och hur ser planerna ut för 2020?

Efter Aimos död var situationen dålig. Markku Pöyhönen hade börjat bygga upp drottning-avel. Syftet var att dela på risker och arbete. Aimo skulle odla avelsdrottningar och andra bruksdrottningar. Detta hann dock inte verkställas.

Områden man nu arbetar vid är kring Åbo och kring Helsingfors.

Katastrof kunde undvikas i somras, mest tack vara Markkus arbete. Hundra drottningar odlades fram men problem uppstod med virus (BQCV) och europeisk yngelröta. Arbetet med parningsöar har heller inte varit problemfritt.

Planer för i år är

- Öka mängden odlade drottningar
- Reglera användningen av parningsöar
- Insemination
- Genetiska analyser och vingmätningar

Systerdrottninggruppen för bedömning. Resultatet till beebreed.eu.

Samarbetat om bedömning med Biodlarnas förbund.

Aimo hade 4 linjer att avla på varav två från Sverige.

För att undvika inavel behövs fler linjer helst från Sverige.

Intresse för finska drottningar finns i Tyskland.

Räknar med 5 deltagare till SICAMM.

DNA analyser behövs.

Jean Berg: Renparningsområdet i Värmland under utökning.

Visar på karta i vilka områden kring Torsby som används för nordiska bin och för friparning. Kring Frykensjöarna var det tidigare mest gula bin, men fler och fler byter till nordiska. Det finns dock några som fortfarande håller fast vid Buckfast, bl a en drottningodlare norr om Sunne som sprider sina drottningar i området. Antalet nordbisamhällen kommer att öka på flera ställen i Värmland då flera biodlare planerar utökning.

Ingvar Arvidsson: Verksamheten i Dalsland och på Lurö.

Ingvar visar förteckning över sina samhällen och vilka drottningar som finns i samhällena. I en av kolumnerna finns även notering av varroanedfall.

VSH-projektet syftar till att få fram drottningar med god varroa-sanering. Detta projekt omfattar alla biraser och har mycket pengar för att se hur man kan få fram samhällen och drottningar med god varroaresistens.

NV Dalslands biodlarförening har 30-talet biodlare där alla har nordiska bin. Friparning blir ofta 100-procentiga i detta område, men avelsdrottningar paras på Lurö.

IA har mycket beställningar på drottningar. Kontakt med LP och deras Buckfast-drottningodlare. Han odlade fram 300 nordiska drottningar. Det är problem med tillräcklig mängd bin till parningskupor, men med Buckfastbin är det inget problem. Det löser problemet genom samhällen med stor bistyrka. På Lurö parades 600 drottningar 2019.

Robert Svensson: Verksamheten i Östergötland med parningsplatsen i Gryts skärgård.

Föreningen Nordbi i Östergötland består av tre Nordbiodlare med en Buckfastodlare mellan sig. RS funderar på att expandera och skapa ett friparningsområde. Idag sker avelsarbete på Kyrkogårdsskär i Sankt Annas skärgård. Fritidshusägare på ön hjälper till med transporter med båt. På Väder och vinterförluster och andra besvär fungerade inte Kyrkogårdsskär så bra i somras och försök att i stället para på Väderöarna blev också svårt på Väderet. Det medförde att det inte blev så många parade drottningar. Honungsskörden blev däremot bra.

Har ett projekt i Norrköping för att göra lindhonung från parker i Norrköping. Placerar bikupor innanför murarna till fängelset för att de ska stå skyddade.

Hemmavid, utanför Söderköping, finns mycket ängsmark men vilt äter mycket av de blommande växterna.

I Östergötland borde det till fler nordbiodlare och intresse finns, så de arbetar vidare med rekrytering.

Sven Nordström: Vad leder Leader till i Medelpad.

Målet med projektet var att gynna den genetiska mångfalden och ökad pollinering är en målformulering som efterfrågas av EU. Detta ska uppnås genom ökad kapacitet för att möta efterfrågan av nordiska bin. Uppnå 1-2 renparningsområden och minst en till drottningodlare, formulera en strategi och handlingsplan. Vidare genomföra utbildningar, rådgivning, vingmätning mm samt skapa ett informationsblad.

I ett område innanför Sundsvall där det finns 15-20 kupor har alla drottningar bytts ut till nordiska och där finns förutsättningar för ett renparningsområde.

SN (enskild firma) är projektägare och projektledare. Att bilda en förening skulle organisatoriskt medföra att alla i styrelsen har ett kollektivt ansvar. Därför denna lösning. Officiella partner är Lotta Wängdal (Attmar honung) och Nordbiföreningen. Ett 10-tal biodlare deltar i projektet.

Framtidsstrategi – Vilken typ av bin har vi?

Ekotypen är *Apis mellifera mellifera* "septentrionalis" eller Nigra eller Lezezhnis??

Och skillnad vilda eller tama?

	Vilda	Tama
Honung	Optimalt för att överleva	Maximal
Försvarsvilja	Optimalt för att överleva	Svag
Svärmning	Optimalt för att överleva	Modest?
Åtgärder □	Skapa boplatser i naturen	Engagerade biodlare

Tama men så vilda som möjligt, d v s bevara den genetiska mångfalden med produktiva och trevliga bin att umgås med.

Nordbis avelsplan

Nordgens second plan

JBV:s handlingsplan för förvaltning av svenska lantdjursraser 2010-2020.

Glapp kan komma efter planens slut innan ny plan finns på plats.

Loka strategi

Hålla ångan uppe så att odlarna får drottning till sina kupor och minst 5 kupor per ställe.

Kolla upp läget i zonen 10-16 km

Inspirera till avläggarpoduktion och drottningodling

Ann-Charlotte Berndtsson: Bina på Nordens Ark och parningsverksamheten på Väderöarna.

Begränsat nedfall av varroa. Standard att ta ut nedfallsbricka 10 dagar efter oxalsyrabehandling. Använd gärna drönarram.

NA har tillgång ett 40-tal nordiska samhällen. Avel och parning på Väderöarna och har även samhällen på Bohus-Malmön, som kan friparas, men ingen garanti trots bra vingvärden hittills. Odlar med kläckskåp. Odlar både för eget behov och för avsalu. Egen odling har gått bra, bättre vingvärden och många samhällen.

Väderöarna ligger 6 km från närmaste ö vid fastlandet och 13 km från NA. Anses som en av de säkraste parningsplatserna. Mycket båttransporter och bärande. Extrem miljö på gott och ont. Fint väder ger 100 procent lyckad parning, snitt på 70 procent, men vid dåligt väder bara enstaka parade. Tar hem samhällena under vintern och byter avelsmaterial mellan åren.

Bygger visningskupa med informationsbyggnad vid NA.

Förhoppningar att det blir fler drottningodlare och att Interreg-projektet går bra samt en bra sommar. Tänker sig att ta lite mer betalt för drottningar, eftersom man behöver stöd för verksamheten med hotade arter.

Söndag 8 mars

Carl Ove och Bogda Bertilsson: Jämtlandsprojektet

Odlar potatis och jordgubbar förutom biodling. Grönsaker och bär ingår också i verksamheten. Ca 150 biodlare i Jämtland. Intresset ökar och man har flera kurser. Nätverk annonserar i FB-grupper s k Reko-ring. I år ska de också börja med vingmätning. De har 28 samhällen idag. 18 samhällen mellan 90 – 100 procent och resten över 80 procent.

De upptäcker att när man sparar vingmätningsresultatet på datorn inträffar en viss försämring av resultatet märkligt nog när man öppnar filen igen. Ser ingen förklaring till detta. Man bildar nu en arbetsgrupp för att göra och lära sig vingmätning.

Man arbetar också för att bilda ett reservat och motverka att andra bin kommer in. Efterfrågan på bisamhällen finns och man försöker göra avläggare för att tillgodose efterfrågan. Sociala medier viktig kontaktväg.

Varroa har kommit till Bräcke. I övrigt finns inte varroa. Man börjar dock kolla nedfall för att vara beredda när det kommer.

Per Ruth: Arbetet i Västerbotten - framsteg och utmaningar

Holmön är genpool och Ultervik parningplats. Sävarådalen och Tavelnsjö är stora områden. Även i Åsele och Vilhelmina finns biodlare med nordiska bin. I Malgovik försöker en biodlare bygga upp en Nordbistam. Det finns också en biodlare i Nästansjö som också är ensam biodlare i området och har nordiska bin.

Umeå har 155 medlemmar som har nordiska bin, i Skellefteå finns 100 medlemmar med Carnica. I Nordmailing finns 60 medlemmar som har både Carnica och nordiska bin och försöker hålla isär dessa geografiskt, tyvärr med Carnica i norr mot Umeå. I Åsele finns 33 medlemmar med nordiska bin. I Bygdeå/Nysätra finns 22 medlemmar som har både Carnica och nordiska i olika geografiska områden.

Informell biavelsgrupp med 13 medlemmar i Umeåområdet.

Drottningodling AC 2018-2019 med 115 parade drottningar 2018 och 164 parade drottningar 2019.

Björn har varit den största skadegöraren. Men nu har varroa kommit till Umeåtrakten.

Kursverksamheten har varit intensiv och efterfrågan på avläggare är stor.

Niclas Norrström, Skövde högskola: Interregprojektet i startgroparna. Hur ser forskningsprogrammet ut?

En av projektledarna för interregprojektet som föreningen initierade vid förra konferensen.

Insektskrisen är dokumenterad. Nordiska bin är rödlistade i Europa men inte i Sverige.

I projektet finns 4 raser med. Projektet ska studera arbetsbinas egenskaper. Hur skillnad i egenskaper påverkar det den biologiska mångfalden.

Vad betyder livshistoriska karaktärer (livslängd), flygaktivitet (dygn, säsong), honung och pollinering, foderförbrukning under vinter i relation till klimatdata (ljus, temp, väder)?

Mål att se eventuella skillnader mellan underarter. Hur är anpassning till olika miljöer och klimat? Viktigt för att skapa en hållbar och säker biodling.

Samhällen finns på fyra olika geografiska ställen från söder till norr med alla fyra underarter. I Sverige tre ställen med fyra underarter. I Norge två ställen med tre underarter. Fyra samhällen av varje art på varje ställe.

Använder RFID-teknik (Radio Frekvens Identifiering). Testad under 2019. Sändare på 20 bin från varje samhälle 3 ggr per säsong (vår, sommar, höst). Avläsare på flustret mäter hur ofta bina far ut och in.

Väger samhällena (står på våg) och har väderstation (varje bigård) som ger data med 5 min intervall. Använder även värmekamera för att se vad som händer under säsongen. Även vinter för att se hur klotet ser ut.

Pollenanalyser och honungsprover. Pollenfällor används och data kopplas till RFID-data

Planerar även att analysera tarmflora hos bina. Även titta på nosema och göra kvantitativa analyser. Varroa-nedfall ska också räknas.

En annan del är kommunikation om projektet och resultatet. Demo-slinga + demokupa vid Nordens Ark. Artiklar och radioinslag. Det finns ett stort intresse för projektet bland biodlare och forskare. Samarbetar med bl a om infoteknologi med bildanalys. Intresse finns även från privatpersoner. Har varit med i media. Projektet finns presenterat på flera webbplatser, bl a NA och Högskolan i Skövde.

Natuschka Lee: Hur friska är bina i Norrland?

Norrland utgör drygt 50 procent av Sveriges yta men har bara 10 procent av befolkningen. Ungefär en tiondel av alla bisamhällen finns i Norrland. Det är annat klimat och andra växtzoner i norr jämfört med hur det är i söder. Ungefär fem procent av honungsproduktionen sker i Norrland. Antalet samhällen har ökat från ca 200st 1990 till 2500st 2019.

Klimatförändring påverkar flera faktorer som påverkar bina t ex art- och växtutbredning, sjukdomar mm.

Aktiviteter i Norrland: Bland annat NHP-anslag för forskning om biodling i Norrland.

Bigård på Umeå Universitets Campus för forskning och undervisning och skapa ett pollineringsvänligt område kring Campus. Information om bin och biodling till allmänheten med visningskupa mm.

Även annan forskning kring till exempel fästingar och andra insekter och kryp.

Luft-DNA-studie över bi-patogener. Preliminära data samlade luftburen DNA 1974-2014 i Kiruna. Mest svampsporer undersökta, men även data för nosema i luft under samma tid. Har även sett nosema i tarmfloran hos bin 2017. Nosema finns hela i världen och angriper även humlor.

Varroa upptäcktes hösten 2019 i samhällen vid campus. Upptäcktes genom mikroskopstudier cirka en procent av bina hade angrepp. Olika snabbmetoder (florsocker, sprittest, koldioxidtest) missade varroan. Viktigt att beakta tidpunkt, antal bin. Oxalsyrabehandling och kontroll av nedfall. Undersökte

bin för och efter och såg en tydlig minskning efter behandling med oxalsyra. Förmodligen har varroa funnits i Umeå i några år. Inga symptom t ex missbildningar eller deformationer, har sett hos bina.

Strategier mot varroa. Förutom behandlingar kan kanske annat utnyttjas. Varroa har en naturlig fiende som kanske kan nyttjas?

Genetisk diversitet på vingindex. Man ser också t ex att nybörjare som gör vingmätningar på samma vingar visar viss spridning i resultatet.

Man tittar också på honungsbins mikrobiom. Analys kan ske med bl a olika infärgningar och mikroskopi.

Analysprotokoll

Snabb koll på enstaka bin

Samla 60-100 bin

Klippa vingar

Dra ut tarm, fixera för mikroskopi, förbehandling med frysning DNA-studier

Frysa in resten av bina för senare studier

Nyttomikrober från bin

Bihälsa

Databas även för norrländska pollinatörer med t ex växt – pollinatör koppling båda vägar, livscykel mm, utvidga kunskapen, design på adekvata insektshotell.

Norrländsk pollendatabas med analysdata som utseende, näringshalt, DNA mm

Honungsanalyser – norrländsk honung, honung från nordiska bin, honung från andra delar av Sverige.

Fotografering av pollinatörer – skapa bilddatabas.

Lars Nolberger: Pollen – en viktig resurs, som vi bör ta till vara. Hur kan vi ta hand om bibrödet?

När en låda tas in och ramarna har slungats sätts lådan med ramarna tillbaka med en tomlåda emellan. Bina kommer då att slicka ramarna rena så att all honung är borta. Sen fryses ramarna och vaxet torkas och kan sen pressas ur ramarna. Det är mycket viktigt att all honung är borta och att inga trådar kommer med i vaxet när det pressas ur ramarna. Material ska behandlas när det är fryst. Vax och bibröd separeras i denna process. Bibrödet ska sen torkas lagom mycket och kan sen förvaras i år i plastpåse.

Per Thunman informerar allmänt om verksamheten i SICAMM. Dags i år för ännu en SICAMM-konferens. Nu på Irland.

Ideell organisation som grundades 1995 som har konferens vartannat år och har idag 25-årsjubileum. Syftet är att bevara det nordiska biet. Organisationen har formaliserats som stiftelse i Holland. Finns nu en formell president. Många länder i Västeuropa vill börja gynna och gå tillbaka till det nordiska biet.

SICAMM konferens 2020 hålls 4-6 september i Athlone Spring Hotel, Athlone, Irland.

Anmälan: <http://nihbs.org/sicamm-conference-2020/>

Pris för 2,5 dagar + 3 luncher och 2 middagar EUR 200 om anmälan för 30 juni.

OBS! Just vid pressläggningen meddelas att konferensen flyttas ett år framåt i tiden p g a coronapandemin.

Robert Svensson: Bin och andra insekter. Hur jag gynnar dessa med min anlagda våtmark.

Vatten är nödvändigt för allt liv på jorden. 97 procent av allt vatten är saltvatten och 2 procent av sötvattnet är bundet i glaciäris. Det innebär att bara 1 procent av allt vatten på jorden är tillgängligt för liv i form av sötvatten.

Antropogen påverkan är störst på biologisk mångfald och påverkan på biogeokemiska flöden, till exempel kväve och fosfor från jordbruket, sen på tredjeplats kommer klimatförändringar.

Skogen utgör 70 procent av svensk landmassa, där den största delen av skogen är planterad och inte naturlig. I naturlig skog finns mycket olika ålder på träden och mycket döda träd och även våtmarker som båda bidrar till den biologiska mångfalden. I Sverige finns omkring 100 000 sjöar större än en hektar och 56 000 mil rinnande vattendrag. Eftersom skog upptar den största ytan av landet finns det mesta vattnet i skogen. I vattendrag påverkar rådande förhållanden uppströms livsmiljön och betingelserna nedströms.

Områden kring vattendrag som översvämmas på våren ger stor artrikedom. Mycket dikning har tidigare gjorts för att minska dessa områden och uttorkning leder till nedbrytning med stor negativ klimatpåverkan i form av utsläpp av koldioxid och lustgas. Dikning leder också till att vattnet lämnar marken och rinner ut till havet och att grundvattnet sjunker.

RS har på sin mark gjort en lite sjö och ett översvämningsområde på tillsammans cirka 1 hektar. Effekten blir att systemet fyller på och binder vatten i området så brunnar återfylls och den biologiska mångfalden gynnas. Insektslivet har ökat, särskilt vattenlevande kläckande och vattenlevande insekter, som olika sländor mm. En rik biologisk mångfald gynnar såväl växtliv som insektsliv, däribland givetvis även pollinerande insekter i form av tambin.

Ingvar Arvidsson: Vi kan bli bättre på information. Hur fungerar mina halvdagskurser?

Vi måste sprida kunskap om det nordiska biet. Besök olika biodlarföreningar och berätta, bjud in till bigårdar och visa det nordiska biet. Ingvar berättade om en presentationsPowerPoint som han använder för att presentera föreningen och det nordiska biet.

Antecknat av Olle Nygren

Generöst bidrag till Föreningen NordBi

Ragnar Zetterberg var en nytänd biodlare för det nordiska biet. Han skaffade ett bisamhälle till sommarstugan på Gotland av Åke Lyberg. Han hade också planer för att introducera det nordiska biet där de bodde i stockholmstrakten. Min kontakt med Ragnar inskränkte sig till ett telefonsamtal, men ett mycket vänligt och trevligt sådant. Tyvärr avled Ragnar i januari i år. Hans familj, som förstod Ragnars varma känslor för det nordiska biet, beslöt att i stället för blommor be om ett bidrag till Föreningen NordBi. Detta resulterade i en generositet hos Ragnars släkt och vänner som vi inte kunnat föreställa oss. Det slutade på 58 600 kr. Vi avser att använda gåvorna till att göra det nordiska biet mera känt och även föreningens insatser för att rädda och utveckla detta vårt inhemska bi. Vi vill rikta ett stort och varmt tack till Viveka Zetterberg med familj och till alla generösa givare. De kontakter jag hade förmånen att ta emot gjorde att jag förstod vilken enormt uppskattad person Ragnar varit, som vid 61 års ålder lämnade ett stort tomrum efter sig.

Ingvar Arvidsson

Nya ledamöter i föreningen NordBis styrelse

Natuschka Lee

Jag är biolog och forskare vid institutionen för ekologi, miljö och geovetenskap vid Umeå Universitet. Har många forskningsintressen men när det gäller bin, då forskar jag gärna kring just deras ekologi – dvs. samspelet mellan mikrober, bin, växter och andra organismer. Sedan 2019 är jag ansvarig för den nyinrättade bigården med nordiska bin på universitetscampuset i Umeå, där syftet är att bedriva forskning och undervisning kring detta för studenter, lärare och övriga intresserade i denna region. För att utvidga den lokala forskningen kring olika leddjur har jag även initierat ett nytt forskningsnätverk i Umeå, Arthropodum <https://www.umu.se/en/chemical-biological-centre/arthropodum/>, där vi kommer att ordna olika gemensamma aktiviteter kring insekter och andra leddjur och deras betydelse för vår miljö och hälsa.

Steffen Neumann

Årsmodell 1966, bosatt i Norrbotten, Arjeplogkommun, första kontakt med bin 1978, invintrade 26 samhällen, turistguide, snickare, utbildning som bitillsynsman pågår. När jag började om var det mycket brist på bra nordiska drottningar, så det blev mycket bruksblandningar och Carnica. Att man bor i en varroafri zon gör det inte heller lättare att köpa avelsmaterial, så att man kan avla rena nordiska. Bor ganska isolerat med några mil till närmaste biodlare, men intresset finns här i trakten när man kollar på kursantalet, så det hade varit bra om man kunde etablera ett område med bara nordiska här. Förutsätter bra avelsmaterial självklart. Cirkelledarkurs pågår också.

Ann-Charlotte Berntsson

Jag är född på 60-talet och har ett stort och brett djur- och naturintresse sedan barnsben (fältbiologer, scouter, grodyngel och grannen och morfars bondgård mm var mitt huvudsakliga intresse). I nuet är jag och min sambo alternativbönder med huvudinriktning på bin, hjortar och skogsbruk. Vi är ganska nya som biodlare (startade 2006). Men vi rivstartade och fick skaffa många bin för att ge våra samhällen en chans att verka utan att vi/jag ideligen störde dem. Vi håller nybörjarkurser och säljer avläggare i vår privata biodling (utöver detta med honung mm). År 2014 fick jag förfrågan om att bli Nordens Arks biskötare och det ville jag ju gärna. År 2015 tillträdde jag detta inspirerande och viktiga arbete. Hoppas att både jag och Nordens Ark kan bidra till Projekt Nordbis styrelsearbete och utveckling.

Carl-Ove Bertilsson

Jag är 56 år och bor i Torvalla By utanför Östersund i replubliken Jämtland. Driver företaget Fjåsen och Fjällan AB tillsammans med fjällan. Vi odlar bin, jordgubbar, potatis och är återförsäljare för biredskap. Drver även ett såg företag; en mobil Kara klingsåg sedan 25 år tillbaka. Fritidsintressen är fiske och jakt, svamp å bärplockning.

Jämtlandsbina i föreningen NordBis verksamhet

Nu har det gått 30 år sedan Ingvar Arvidsson drog igång arbetet med att rädda vårt ursprungliga, mörka bi, det vi i Sverige kallar det Nordiska biet. Många duktiga och idoga nordbientusiaster har kommit till sedan starten och förhoppningsvis kanske denna lilla redogörelse över Jämtlandsbinas roll i nordbiarbetet kan vara av intresse.

Lite historik

De bin vi har i Jämtland är inte bin som vandrat in på naturlig väg. De har kommit in med människans hjälp. Vi är säkra på att det under 1600-talet inte fanns bin i landskapet och vi vet att det under 1700-talet gjordes försök att hålla bin i bistöckar och halmkupor. Att det inte lyckades är inte så konstigt – perioden har gått till historien som lila istiden och jämtarna hade ingen eller liten erfarenhet av biodling. Även numera händer det att årsskörden inte räcker ens för invintring och att mata bina med socker var nog inte aktuellt.

En gissning är att det etablerades en fast bistam i Jämtland först då det rörliga rambygget började vinna gehör hos biodlarna under andra halvan av 1800-talet. Vi vet att det fanns bin i slutet av 1800-talet även utanför Storsjöbygden så det är troligt att bin fanns i landskapet innan järnvägen kom till Östersund 1880. Stämmer detta antagande kom troligen de första bina till Jämtland från Västernorrland med båt på Indalsälven eller Ljungan eller med häst och släde/kärra. Jämtarnas goda kontakter med Norge utesluter inte heller att bina kan ha kommit med hästforor från Norge.

De kontakter jag haft med biodlare, som var aktiva före 1960-talet har intygat att bina då var mörka och helt utan gula inslag på bakkroppen. Runt 1960-talet kom en biredskapsfirma att erbjuda gratis drottningar vid köp av en viss mängd biredskap. Då vaknade den sparsamme jämtlandsbiodlaren så både här och där i landskapet dök det upp gulbandade bin. Värst drabbades Ragundaområdet, som döptes till indianområdet av de två förgrundsfigurerna i Jämtlands biodlarkår – Svante Hammarstedt och Börje Enerup. De gjorde vad de kunde för att mildra effekterna av denna bastardisering och lyckades förvånansvärt bra men givetvis inte helt.

Någon annan inblandning av andra raser kan givetvis ha förekommit men i så fall med en liten effekt på jämtlandsbina.

Nordbiaktiviteten börjar 1990

Då nordbiprojektet startar är läget bekymmersamt för de nordiska bina. Den bastardisering som pågått i Sverige under 1900-talets första hälft har gjort de mörka korsningarna argsinta varför det blir lockande för biodlarsverige att byta bin till importerade raser. Nordbiprojektets första uppgift blir givetvis att försöka finna tillräckligt nordiska bin att starta avelsarbetet med. Den utan tvekan största och mest nordiska bipopulationen som då fanns att tillgå var Jämtlandsbin. Dessa bin, tillsammans med enstaka bisamhällen från Läso i Kattegatt, några samhällen i Sydvästra Sverige och i Västerbottens inland utgjorde starten i Nordbis verksamhet.

Självklart var vi medvetna om den smala avelsbasen som vi trots allt lyckades samla in och med denna vetenskap var vi noga med att inte förlora gener i det fortsatta avelsarbetet. Samtidigt ville vi komma framåt genom ett aktivt urvalsarbete, som ju är liktydigt med att samhällen och gener skrotas. Lösningen blev att se Jämtland som ett reservat där friparning skulle råda. Det var inget beslut som var förenat med arbetsinsatser. Intresset för drottningodling i Jämtland är ungefär noll komma noll så det gav sig självt. Själva aveln skulle skötas av Nordbis tre drottningodlare, nämligen Ingvar Pettersson, Ingvar Arvidsson och Per Rut. Efter hand fick dessa tre banbrytare medhjälpare och tillsammans har de fått fram bin som röner ett allt större intresse.

Men jämtlandsbina lever vidare på samma nordiska nivå som för 30 år sedan. Är vi ett reservat måste det vara så. Det arbete vi lägger ner för att hålla våra bin fortsatt hyfsat nordiska är att försöka hålla Jämtland fritt från införsel av bin. Då biodlarkåren nu växer kan det bli en allt större uppgift. I en blygsam omfattning bedrivs också en drottningodling i syfte att byta ut ej önskvärda bin. Men utan ett större urvalsarbete lever givetvis redskapsfirmans gula gener kvar i vår population och det har inte alltid setts med blida ögon från nordbis ledning. Men i dag hoppas jag att vi är överens om att vi drar åt samma håll.

Jämtland är ett reservat med syfte att bibehålla så stor del som möjligt av de gener vi hade då arbetet startade. Vi skrotar inte bin för att vingarna visar klena värden. Däremot kan vi byta ut drottningar i samhällen som har gulränder eller som inte visar upp de fina nordiska karaktärerna: Fromhet, flitighet och snålhet. I huvudsak är vi nöjda med våra bin.

Av det som sagts ovan är det logiskt att vi från Jämtland inte säljer nordiska drottningar. Dessa skall odlas efter bin med krav som vi inte har. Om vi säljer bin säljer vi Jämtlandsdrottningar.

Detta skrivs i nära anslutning till den bikonferens för nordiska bin som hölls i Ånge 7-8 mars. Där påpekades vid ett flertal tillfällen vikten av att nordbiföreningen måste synas och höras i mycket högre grad än nu. Jag köper det men inte för Jämtlandsbinas del. Med skräck och fasa tänker jag ofta på hur situationen blev på Läsö då deras fina, mörka bin blev omtalade i biodlarkretsar. Den kända, mänskliga avundsjukan visade sig från sin sämsta sida då biodlare med andra raser nästlade sig in på ön och de har nu kommit en bra bit på väg att sända Läsöbiet till historien. Låt Jämtlandsbina leva utan att synas! Då har vi goda chanser att utgöra en del i Nordbifamiljen.

Karl Drakenberg

Nu laddar vi i Dalsland

Äntligen ser jag bina flyga kring kupan. Är det äntligen för mig måste det vara det mycket mer för bina. En märklig men nödvändig anpassning till livet här uppe i norr. Samtidigt ser jag de första fjärilarna, som har suttit gömda där jag inte vet med bara den lilla näringsreserv de har i kroppen. De tycks ha klarat den vinter som aldrig blev någon vinter här i Dalsland.

Som vanligt hann jag inte mäta alla som skulle mätas i höstas, utan det blir att samla gråbin så snart det går. Nedan redovisar jag 8 av mina samhällen som har 100-procentiga vingvärden och samtidigt färre än 100 kvalster i nedfall efter behandling med oxalsyra. Avelsarbete handlar ju om selektion. Naturen selekterar hela tiden och första tiden efter att varroan hade kommit så skötte naturen selektionen. Hälften av mina samhällen dog under vintern för 10 år sedan. Men samtidigt kunde jag konstatera att andra levde och såg helt opåverkade ut. Då var det bara att gå vidare med dessa överlevare medan de döda var ju döda.

De 8 som jag valt ut räknar jag med ska kompletteras med ytterligare minst 20. Då har jag ett bra urval både för Lurö och för min drottningodling. Det som också krävs av dessa drottningar är, att de har bästa temperament och är utan kalkyngel. Med samtliga dessa kvalitéer har jag ett avelsmaterial som jag kan känna mig trygg med.

Avelssamhällen 2020

S1	IA1702	Bygdeträsk	ACB163	L17 80	1,54/-2,89 100%
Grå6	IA18341	Bjurholm	IA1590	L18 20	1,35/-4,15 100%
Kb	IA1902	Skedvik	IA17392	L19 30	1,49/-4,6 100%
Kb	IA1902	Skedvik	IA17392	L19 30	1,49/-4,6 100%
R5	JB18338	Krokvåg	ACB1502	L18 0	1,45/-2,7 100%
M3	BK124	Stavershult	BK124	L19 10	1,4/-3,36 100%
M4	JB1904	Olasbyn	IB	L19 20	1,39/-2,94 100%
M7	AA1809	Stavershult	AA17502	L18 20	1,57/-1,87 100%

Drottningodling

Jag är lovad samma hjälp i år som 2019 av Bhkt, min syriske vän, som också jobbar för LP:s Biodling. Kan han producera 300 oparade till mig och Arne Andersson ett hundratal, så kan jag ligga lågt och bara odla för komplettering med mindre serier av viktiga drottningar. Tack vare Bhkt så kan vi få parade drottningar redan före midsommar. Vi räknar med att ta ut de första den 4 juni. Vi brukar inom nordbi inte ha så uppskattande omdöme om buckfast, men här kan vi dra nytta av de är tidigare och starkare än nordiska bin. Han har heller inga svårigheter att fylla 300 parningskupor med bin. Detta uppskattar jag!

Lurö

Vi har i regel 6 drönarsamhällen på Lurö. Vår policy är att ha syster serie när det finns särskilda skäl för detta, t ex varroaresistens. Men när jag ser att det finns i ett flertal samhällen en likartad resistens med ett nedfall från noll till 20, så kan man ”slå två flugor på smällen”. Satsa på varroaresistens och samtidigt ha omsorg om den genetiska bredden. Till detta: bästa temperament och kalkyngelfrihet. Vi vill gärna också påverka svärmningstendensen, något som inte är helt lätt. Men de som inte svärmar har ju ett försteg genom att de kan bli föremål för odling under flera år.

Varroaresistens

Har nu den 20 mars rensat bottnar på mina samtliga 97 samhällen. Till min glädja kan jag konstatera, att samtliga överlevt vintern och de verkar starka och kraftfulla, utom något enstaka som såg svagare ut. Helt klart är att vi tagit oss igenom depressionen, som var som värst för 10 år sedan. Som det ser ut nu, så räcker en oxalsyrabehandling på hösten och ett flertal samhällen behöver ingen behandling alls. Den stora VSH-satsningen, för flera miljoner av Jordbruksverkets pengar, tycks vi inte behöva. Självklart kommer jag att fortsätta selektionen och avla på de som har låga kvalstertal. Kan våra delvis varroaresistenta bin vara till hjälp i norr, där man nu står inför en period där utslagning av samhällen riskerar att komma, så är vi beredda!

Nu kör vi!

Som alltid känner man en förväntan och spänning inför ännu en viktig säsong, då vi ska ta ytterligare steg med att förbättra och sprida vårt underbara nordiska bi. Tillsammans kommer vi att lyckas!

Ingvar Arvidsson

Våra nordiska bin och de europeiska mörka, bruna och svarta bina

Här i Medelpad har vi en någorlunda normal vårvinter när detta skrivs – mer vinterlik än vintern själv. En av njutningarna med bina är att kunna gå och lyssna med stetoskopet i flusteröppningarna och höra det gemytliga surret från värnehållningen av yngelklotet. Särskilt tillfredsställande är det ju när detta hummande hörs i alla mina sju samhällen – till och med i kupan med avläggaren, som på grund av diverse vingel av biodlaren, kom att invintras mycket svagt. Så är det ju; våra bin ska klara av långa kalla vintrar liksom fuktiga blåsiga vintrar vid atlantkusten – även om de inte är så många i kupan.

Förberedelser och planering för kommande säsong hör till trevligheterna och nästa stora njutning blir att stå och se på flygaktiviteterna när bina kommer igång på sälldraget. Då har det redan gått över i södra Sverige och har några veckor kvar tills det kommer igång i nordligaste Sverige.

Det behövs egentligen inga märkvärdiga argument för att ha nordiska bin (om man nu inte råkar bo i ett landskap som domineras av rapsodlingar). När man har renparade nordbidrottningar är de egenskaper som de visar tillräckligt goda argument. Men jag tror att många av oss även går och bär på en känsla av att det är naturligt att ha en typ av bin som utvecklats tillsammans med den natur vi har.

Men här vid ”den natur vi har” kan man ju börja fundera vidare; Arten *Apis mellifera* har ju ett ursprungliga utbredningsområde som sträcker sig över Afrika och större delen av Europa liksom delar av Västra Asien. Naturen inom detta område är ju minst sagt skiftande. Trots att alla dessa honungsbin inom detta stora område tillhör samma art (alltså kan få fertil avkomma), har de ju väsentligt olika egenskaper. Man upptäckte så småningom att *Apis mellifera* bestod av många underarter (raser) bland annat *Apis mellifera carnica* (krainer) och *Apis mellifera ligustica* (italienska). Den typ av bin som var ursprunget till namngivningen fick preciseringen ”mellifera” så det latinska namnet blev *Apis mellifera mellifera* (A.m.m.).

Den internationella organisationen för bevarandet av A.m.m. SICAMM har gett denna underart det officiella, icke latinska namnet, Det mörka europeiska honungsbiet som nu finns vid sidan av lokala benämningar som ”bruna bin” eller ”svarta bin” som finns i olika länder. Så man ska komma ihåg att vi i Föreningen NordBi är långt ifrån ensamma att arbeta med att rädda och bevara de för central- och nordeuropa inhemska mörka honungsbina. Men är dessa mörka europeiska honungsbin alldeles likadana?

A.m.m hade ett mycket stort naturligt geografiskt utbredningsområde – mycket större än bekantingarna carnica och ligustica. Naturens variationer och klimat är mycket stora även inom detta område; Från i söder Alperna, Sydfrankrikes medelhavskust och Pyrenéerna som gräns och till taigaskogen i norr, Från Uralbergen i öster till Atlantstränderna i väster. I detta stora område är naturens förutsättningar mycket olika.

Då vi talar om stora skillnader i naturens förutsättningar så är det ett känt fenomen att det naturliga urvalet skapar ekotyper. Ekotyperna representerar då en ”finstämning” av egenskaperna så de är anpassade till sina speciella miljöer. Men skarpa gränser finns oftast inte mellan olika miljöer, så skarpa gränser mellan olika ekotyper fanns det då knappast heller bland bipopulationerna.

En ekotyp av det mörka biet som möjligen har varit lite instängt i sina alpdalar är A.m.m. nigra som nu är föremål för bevarandeåtgärder av våra kollegor i Schweiz och Österrike. Detta bi är helt svart och har pigmenterade vingar. En annan ekotyp (?) är A.m.m. Lehzeni (hedbin) som har sitt ursprung i nordvästra Tyskland där stora ljunghedar finns (fanns?). Här kan man misstänka att det är människorna som medverkade till att bina fick sina främsta kännetecken; svärmvillighet och överlevnad med nästan(?) inget nektardrag fram till ljunghedblomningen i augusti. Biodlarna tog bina till dessa trådfattiga områden och bedrev biodling med hjälp av halmkupor där honungsskörd gjordes genom att slakta kuporna. Men här kanske det egentligen är frågan om en lantrastyp i stället för en ekotyp? Dessa bin har tidigare importerades till Sverige.

När räddningsaktionen av de mörka bina började i Sverige, kom det att utvecklas till ett nordiskt samarbete. Drottningar från danska Läsö och norska Flekkefjord, tillsammans med främst jämtska och västerbottniska dito, kom att utgöra grunden i avelsarbetet. Att man då började använda begreppet ”nordiska bin” är inget man kan förvånas över. Frågan om ekotyp, eller inte, tror jag inte fanns med i räddningen och bevarandet av ”det nordiska biet”. Det fanns ju, eller finns ju, heller ingen grund för (än så länge?) att säga att det finns en sådan ekotyp.

Nu blir det lite förvirrande om man ska använda ”nordbin – nordiska bin” som synonym till A.m.m. (som det kan uppfattas att man gör i den annars utmärkta artikeln på Wikipedia om A.m.m.) Även i Tyskland använder man ibland detta begrepp. Då kanske med en viss rätt, då de importerat nordiska bin för att återuppygga stammen av mörka europeiska bin där.

En av anledningarna till att det känns fel att låta termen ”nordiska bin” vara en beteckning för alla mörka europeiska honungsbin är att ”nordiska” är ett geografiskt begrepp som omfattar de nordiska länderna. En annan är, att det fanns och förhoppningsvis finns kvar, ett antal ekotyper (eller lantrastyper) av det europeiska mörka biet - kanske fler än vi anar. Var och en med sina särskilda egenskaper och geografisk hemvist.

Jag tycker vi låter begreppet nordbin/nordiska bin – i avelssammanhang – stå för den stam av bin som vi tillsammans med de andra nordiska länderna ska bygga upp tillsammans. Och i övrigt tala om det mörka europeiska biet. Men därmed inte sagt att ”nordbin” ska ersätta traditionella benämningar som bruna och svarta bin! Inte heller är detta avsett att vara någon överdriven lokalpatriotism. Kanske kommer vi vid något tillfälle fram till att vi behöver ta in nytt genetiskt material av A.m.m. från andra länder för att motverka inavelsdepression.

Sven Nordström

Nordiska bin- en art bland många andra i en stor kollektion inhemska djur på Nordens Ark

Nordens Ark har hållit nordiska bin sedan 2010. Upprinnelsen var att dåvarande biskötaren på Nordens Ark, Elisabeth Zetterlund fick via Ingemar Emanuelsson i Röd på Sotenäset hjälp att anskaffa nordiska bin.

De första nordiska bin som anlände Nordens Ark kom från Väderöarna och Hans Holmberg som under denna tid höll nordiska bin där. Dessa väderöbin med rötter i Hammerdal, Jämtland var en gåva till Nordens Ark från Sotenäs Biodlarförening och Hans Holmberg. Inledningsvis fanns bikupan med nordiska bin på ovanvåningen i Lantgården där de flög ut genom ett rör. Tyvärr stod dessa bin i ett utrymme som blev för varmt och en väldigt het sommar dag förkom dessa bin i värmeslag. Därefter byggdes en ny visningskupa på dagens plats mellan lantgård och vilda delen, även dessa bin kom från Väderöarna och Hans Holmbergs besättning av nordiska bin.

Avelsstation Väderöarna

Nordens Ark beslöt vid pensionering av gamla biskötaren och tillträde av ny sådan att starta ett aktivt bevarandearbete av nordiska bin på Väderöarna år 2015. Detta beslöts till följd av att Väderöarna vid detta tillfälle inte hade någon som bedrev drottningodling ute på öarna som kanske är en av de lämpligaste lokalerna i landet för detta, 13 km ut i havet från fasta landet, med 6 km helt öppet hav att passera. På 1970 och -80 talen var Väderöarna en parningsplats för Ligustica/Italienska bin. Under 1990-talet och fram till ungefär 2005 var Väderöarna utan bin tills Hans Mossberg inledde drottningodling där. Hans var också föreståndare för världshuset på Väderöarna. När A-C Berntsson började 2015 som biskötare på Nordens Ark så fanns där sju bisamhällen. Omgående inleddes bestämning av vingindex för att kontrollera rasrenheten hos besättningen. Tyvärr visade vingindex att det i den dåvarande besättningen fanns inget samhälle som var rent nordiskt. Det var endast ett samhälle med okänd härstamning (förmodligen bin från Norrland, Bygdeträsk eller Stavershult) som hade rasrena drönare som gick att bruka som möjliga avelsdjur på Väderöarna. Då härstamningen var okänd döptes detta till ”Åby” för att framgent kunna hålla reda på olika blodlinjer. Ett tag såg det ut som att vi inte skulle kunna dra igång något bevarandearbete på Väderöarna i brist på rasrena samhällen att odla fler nordiska bin med men 2015 kunde genom utlåning tre linjer grunda för fortsatt avel (Bjurholm, Krokvåg, Sikås). Dessa nordiska drottningar hade inlånats och införskaffats av en av nybörjarna vid namn Hans Mossberg som bor i Karlstad och har sommarbostad i Ulebergshamn. Resultaten av vingindexmätningen som då utfördes av Ingvar Pettersson i Gustavsberg visade att dessa linjer var tre rasrena samhällen av nordiska bin.

Samma sommar hämtade vi och körde ut Nordens Arks drönarsamhälle och de tre rena samhällena. Detta var inte utan problem från start, tyvärr hade ett av samhällena, Sikås, redan svärmat då vi hämtade detta. Vi tog ändå ut det på grund av de rasrena drönarna och med en smula hopp om att ny ungdrottning kunde renparas på Väderöarna. Tyvärr erbjöd 2015 dåligt väder med mycket blåst och Sikvågsamhället förlorade sin drottning och började puckla (dvs arbetsbina lade obefruktade drönarägg). Bjurholmsamhället som bodde i en fribyggkupa gick inte att använda som övriga. Detta samhälle svärmade en dag när vi var på Väderöarna och vi lyckades fånga svärmen. Därefter väntade en lång tid med stor spänning hur det skulle gå för

svärmen och originalet. Det blåste friskt nästan hela denna sommar och tiden gick utan varken ägg eller ny drottning syntes, men till slut efter ca 1,5 månader så fann vi till sist både ägg och ny Bjurholm drottning. Likaså började originalsamhället att fungera igen. Vi fick med avläggare och odling på Krokvåg och Åby fram 15 nya nordiska drottningar första året. En av de odlade Krokvågdrottningarna sändes till Ingvar Arvidsson där den visade sig rasren och fick utgöra avelsdrottning under följande år. Resterande drottningar vi fick fram utöver de inlånade och en dotter som lämnades åter som tack för lånet behölls av Nordens Ark. Det visade sig vid kommande års vingindexmätning att en av de tre odlade Åbydrottningarna faktiskt höll standard och att våra Krokvågsbin och Bjurholmdrottning faktiskt var 100% rasrena. Vår insats gav resultat. Vi är oändligt tacksamma till våra nybörjare Hans Mossberg, Oskar Rödström och Andreas Hambalek som lånade oss sina nyinskaffade bin! Utan dem skulle inte Nordens Ark kunnat börja sitt bevarande av nordiska bin.

Målsättning med Nordens Arks drottningavel

Sedan 2015 har vi sakta ökat från första årets 15 drottningar till att ha tagit fram nära 80 nya nordiska drottningar per år de sista åren. Vi har löpande sålt dessa till andra nordbiodlare och behållt och bytt till oss nytt material från andra drottningodlare inom Projekt Nordbi. Föregående år (2019) invintrade Nordens Ark 22 nordiska samhällen av 10 olika blodlinjer. Utöver detta har vi (ACB och AB) privat ytterligare ett dryga 20-tal nordiska samhällen av samma material, av vilka vi använder de bästa i Nordens Arks bevarande arbete. I och med Interregprojektet (beskrevs i NordbiAktuellt 2019/2) har vi även numera i Nordens Arks besättning även invintrat två nordiska drottningar från Cornwall i England. Vår målsättning är att bevara de linjer vi har, detta inkluderat de Engelska linjerna. Hur det blir i år med nuvarande situation i vår värld är osäkert. Vi vet inte hur vi kommer att kunna bedriva vårt avelsarbete/bevarande i år eller vilket avelsmaterial vi kommer att använda. Denna sak beror på hur samhällena har övervintrat och utvecklas, hur vårens vingindexmätningar utfaller och hur vi kan bedriva vår verksamhet under rådande situation. Vi är osäkra på om det kommer gå reguljärtrafik ut till Väderöarna i år eller hur vi skall kunna ta oss fram och åter till öarna. Vi kan bara hoppas att förutsättningarna för bina i år blir bra och att vi kan fortsätta vårt bevarande och/eller om så inte kan ske tillse att säkra avelsmaterialet inför framtiden.

Framtiden

Framtiden ser trots allt ganska ljus ut för våra nordiska bin under förutsättning att vi kan skydda och bevara det Projekt Nordbi och vi själva har lyckats att åstadkomma under kommande år. Det råder en stor efterfrågan av nordiska drottningar/samhällen och Projekt Nordbi är i behov av fler drottningodlare för att möta upp denna efterfrågan. Vi är säkra på att våra nordiska bin är ett bra bi för Sverige och att det är ett honungsbi som är lämpat för vårt klimat. Bevarandet av nordiska bin är en viktig del av Nordens Arks genbanksarbete där syftet är att bevara en stor genvariation, vilket i praktiken är att bevara raser och arter som drivits till utrotningens brant genom modernt rationellt jordbruk och människans alla negativa aktiviteter. Vi hoppas på sikt att nordiska bin kan återta svenskt luftrum och bli ett honungsbi för merpart av biodlare även så de som bedriver verksamheten med honungsbin yrkesmässigt. Att vissa områden rasrena kommer att bli viktigt för detta arbete. En gång i tiden var de vildlevande i vårt land, men detta är en än så länge ganska okänd del av det nordiska biets historia.

Ann-Charlotte Berntsson, Anders Backman & Mats Niklasson, Nordens Ark

Nya insikter kring surrande bin och blommors nektarproduktion – fytoakustik: ett nytt forskningsfält inom pollineringsökologi

Att utveckla hörsel har varit en livsviktig egenskap hos många djur där den har fungerat som ett viktigt medel för kommunikation, varning och parning. Längre har man trott att ljud inte spelar en lika stor roll hos växter som hos djur. Men nu har en ny studie av forskarna Lilach Hadany och Marine Veits föreslagit att åtminstone vissa växter kan faktiskt höra bins surrande - och som reaktion på detta börjar de till och med att producera mera nektar. Hur gjorde de för att påvisa någonting så otroligt? De valde helt enkelt en växtart som kan producera höga mängder av nektar, nämligen Sommarnattljus (*Oenothera drummondii*, en växt som förekommer på den amerikanska kontinenten men som också odlas i Sverige som en ettårig prydnadsväxt utomhus). De placerade denna växt i speciella glaskärl som stängde ut utomstående ljud, och utsatte den sen för olika typer av ljudvågor såsom naturligt ljud från ett honungsbi på 10 cm avstånd och olika ljudvågor genererade av en dator. Det fascinerande var att både äkta ljudvågor från honungsbiet och ljudvågor på samma frekvens men genererade av en dator stimulerade växten till att inom bara tre minuter öka nektarproduktionen med upp till 20 %. Forskarna fortsatte sedan med att försöka förstå hur detta kunde vara möjligt – och upptäckte då att blommans skål-liknande skepnad faktiskt har en näst intill perfekt design för att både ta emot och förstärka ljudvågor. Så fort man ändrade dess struktur (t. ex. genom att ta bort kronblad), då kunde blomman inte mera ta emot eller förstärka ljudvågor lika effektivt. Många frågor återstår ännu att lösa – kan alla blommor höra insekter lika bra, vilka insekter kan de höra – och vad annat kan de höra? Det är bara att ge sig ut och brumma för blommorna och kolla vad som händer ☺

Av: Natuschka Lee, Umeå Universitet

Referens: <https://www.nationalgeographic.com/science/2019/01/flowers-can-hear-bees-and-make-their-nectar-sweeter/>

Foto: Sommarnattljus, *Oenothera drummondii* – källa: Wikipedia

Hyllning till Hilding

När vi nu efter 30 år kan glädjas åt de framgångar vi uppnått efter gemensam kamp, så får vi inte glömma dem som i stark motvind kämpade för det nordiska biet före oss. Många av dessa har lämnat oss, men en rese finns kvar. Det är Hilding Gustavsson i Yttertavle utanför Umeå. Utan det initiativ han tog till 2 möten i Umeå respektive Boden 1982, så hade sannolikt aldrig vårt projekt sett dagens ljus. Han var med på vår nordbikonferens i Håmark 2008 och i NordBi-Aktuellt nr 1 2008 har jag och Hilding en artikel om dessa två viktiga möten. Läs den om ni har numret kvar!

Hilding är idag 95 år, fortfarande pigg och vital och bor kvar i hemmet i Yttertavle. Per Ruth har nyligen haft samtal med honom, där de gemensamt försökte minnas bl a de två mötena 1982.

Vad mötena resulterade i var, att olika personer tog på sig ett ansvar i sitt område. Hilding tog Västerbotten, Börje Enerup Jämtland och Gunnar Johansson i Åtran Västra Götaland. Det var väl inte självklart vad var och en skulle göra, men de uppmanades odla drottningar på befintligt material men också kontrollera vingvärden och binas exteriör. Hur Gunnar Johansson i Vargön blev inspirerad till att starta Lurö parningsstation vet jag inte, men han hade kontakt med många – kanske med Gunnar i Åtran eller med Hilding själv. Klart är att utan Hildings möten och Lurö parningsstation hade vi inte haft något Projekt NordBi idag. Så äras den som äras bör!

Hedersomnämnde också till Börje Enerup i Jämtland, Birger Johansson i Boden, Hjalmar Pettersson på Lyr och säkert många fler som fallit i glömska.

Ingvar Arvidsson

